

הדרך. ואע"פ ש"מלאך המוות מה לי הכא מה לי התם", כאשר יש מקום לתלות את מיתת החמור בשינוי הדרך, אנו תולין בכך. וא"כ הוא הדין בשואל שמסר לשואל. כי כדור אינו מתפוצץ סתם אלא בגלל צורת משחק.

ועוד נראה שיש להסתפק, מאחר שאסור לשומר למסור לכתחילה לשומר אחר (עי' גיטין כ"ט ע"א), אם יש לדמות זאת למה שאמרו בגרמא בניזקין. ושם אמרו שמכיון שאסור לגרום נזק (ב"ב כ"ב ע"ב), חייב בדיני שמים (עי' ב"ק נ"ה ע"ב). וא"כ הוא הדין בשומר שמסר לשומר, שהיה צריך להביא בחשבון שמא השואל השני ישחק באופן שונה ויגרום נזק לכדור. וא"כ יתכן שחייב בדיני שמים. וצ"ע.

אך בדיני שמים יש מקום לתבוע גם את השני, כמי שסייע לראשון בדבר עבירה. ומסייע זה אינו טוב יותר ממי שאומר לחבירו לעבור עבירה, שחייב בדיני שמים (עי' ב"ק נ"ו ע"א, קידושין מ"ג ע"א, סנהדרין כ"ט ע"א).

תשובה

עפ"י כל האמור נראה לענ"ד שיעשו דרך פשרה: השואל הראשון ישלם שלישי ממחיר הכדור. וכן השואל השני, שאצלו התפוצץ הכדור, ישלם שלישי ממחירו. כי כשם שהיה אסור לשואל הראשון להשאיל לשני, כך לכתחילה היה אסור לשני לשאול מהראשון ללא רשותו של בעה"ב; ולכן יש לחייב גם אותו במקצת הנזק.

ועל כך כתבו בתוס' (ב"מ ע"ח ע"א ד"ה רבי):
אע"ג דמתה מחמת מלאכה פטור, מ"מ כיון ששינה – חייב. שאם היה לו להוליכה בהו, אפשר שאם היה מוליכה שם, לא היתה מתייגעת, מחמת אוריד והרוח ששולט שם.

ומדבריהם משמע שאם היתה מתה כדרכה היה פטור. וכן משמע מהרמב"ן (ב"מ ע"ח ע"א ד"ה הא), שכתב:

אבל הטעם הנכון במשנתנו, שאין השינוי מהיר לבקעה פשיעה, לפי שדריזקה מצוי בזה כמו בזה. ומיהו אינה שמירה למה שאמר משכיר. והלכך אם הוחזמה בהו, חייב; שאמר לו לשמרה מחימום, ולא שמרה. וכן כשיארע לה מיתנת אוויר (במקרה שאמר לו להוליכה בבקעה והוליכה בהו), שנשבה הרוח בהו באותו היום ומתה בו או נחש הכישה – חייב; שאם שמר כמו שאמר בעה"ב, לא יארע לה מיתנת זו. דכל כה"ג אינה פשיעה ואינה שמירה. והלכך אם סופר באונס, פטור; ואם סופר מחמת אורח שינוי, חייב.

ולדבריו, שומר שמסר לשומר נחשב לשינוי, אע"פ שאין זו פשיעה.

ובנד"ד, מכיון שהיה כאן שינוי מדעת בעה"ב, יש לתלות את הפיצוץ בשינוי. שאם לא היה מוסר את הכדור לאחר, יתכן שלא היה מתפוצץ. ופיצוץ הכדור דומה לחמור שמת מחמת שינוי

סימן קד

נזק שנגרם בהשבת פיקדון שלא למקומו

שאלה *

אחד החברים בכפר שאל עגלה מחבירו. לאחר גמר השימוש החזיר השואל את העגלה לחצר המשאיל בלא דעת המשאיל, והניח אותה במקום בו המשאיל לא היה רגיל להניחה. המשאיל הניע את מכוניתו שחנתה לא הרחק

ראשי פרקים

שאלה

- א. השבה שלא מדעת הבעלים
- ב. משמעותו של מנהג המקום
- ג. חייב נזקי המכונית מדין בור תשובה

* אייר תשל"ב.

בהוצא ודפנא, שהוא מנהג הדיוט, משום שהוא שלא כהוגן, שאינם מקפידים על "מה טובו אוהליך יעקב". אך בנד"ד מנהג יפה הוא שהחברים מוחלים זה לזה, שיכול להחזיר פקדונו בלי להטריח את בעה"ב יותר מדי, וצ"ע. ומסתבר שאע"פ שנהגו כן, מנהג זה הוא מנהג כשר רק כאשר השואל מחזיר את מה שלקח לאותו מקום ממש ממנו לקח אותו. אך כאשר הוא מחזיר אותו למקום שאין דרכו של בעה"ב להניחו שם, וע"י זה עלולים להיגרם נזקים – על דעת כן לא נהגו, ועל דעת כן לא השאיל לו. ולכן נראה לענ"ד שהשואל אשם, ועליו לשלם את הנזק שניזוקה העגלה.

ג. חיוב נזקי המכונת מדין בור

אך על הנזק שניזוקה המכונת, אין לחייב אותו מדין שואל אלא מדין נזקי בור: שאע"פ שעצם ההכנסה של העגלה לחצר חבירו היתה ברשות, הרי לא היתה לו רשות להניח אותה באותו מקום בו הונחה. ולגבי נזקי בור הדין הוא: "שור – ולא אדם; חמור – ולא כלים" (ב"ק נ"ג ע"ב), ובעל הבור אינו חייב אלא על נזקי גוף, של אדם או של בהמה, ולא על נזקי רכוש. ולכן מעיקר הדין הוא פטור.

תשובה

למעשה נראה שעל השואל לשלם את הנזק שנגרם לעגלה במלואו, מפני שכל זמן שלא החזיר אותה למקום הראוי הוא נשאר בגדר שואל, וחייב אפילו באונסין. לעומת זאת, מנזקי המכונת הוא פטור, מפני שאין חיוב לשלם מדין בור על נזקי רכוש. אך מדין פשרה יש לחייבו בשליש מהנזק שניזוקה המכונת (עי' פת"ש חו"מ סי' י"ב ס"ק ג').

משם, ונסע אחרנית מבלי לדעת שהעגלה נמצאת שם. כתוצאה מכך פגעה המכונת בעגלה, ושתיהן ניזוקו. האם השואל חייב לפצות את המשאיל על הנזק שנגרם לעגלה ולמכונת?

א. השבה שלא מדעת הבעלים

נאמר במסכת ב"ק (נ"ז ע"א):

אמר ר' אלעזר: הכל צריכים דעת בעלים חוץ מחשבת אבידה, שהרי ריבתה בו תורה השבות הרבה (מדרשת הפסוק: "השב תשיבם" – מכל מקום).

ופירש רש"י (ד"ה הכל):

גנב וגוזל או אחד מארבעה שומרין שהחזירו – צריך להודיעו לבעלים; ואם לא הודיעו – חייב המחזיר באחריותו.

וא"כ אפילו אילו היה זה שומר חנם, הוא היה חייב לשלם מדין פשיעה. וק"ו לשואל, שחייב אפילו באונסין.

ב. משמעותו של מנהג המקום

מיהו מנהג המקום הוא, מכיון שכולם ביחסי חברות הדוקים, שכאשר מישהו משאיל דבר לחבירו הוא מחזיר אותו לרשותו בלא דעתו. וא"כ יש לומר שעל דעת המנהג השאיל לו את העגלה.

ניתן ללמוד דין זה ממה שנאמר במסכת ב"מ (צ"ד ע"א), שאף שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, יכול שואל להתנות שיהיה פטור מלשלם. וכן נאמר שם (צ"ג ע"ב) שאם הרועה נטר כדנטרי אינשי (כגון שמנהג הרועים לחזור בצהרים העירה (ולעזוב את העדר לשם כך) – סגי. ואע"פ שכתבו התוס' (ב"ב ב' ע"א ד"ה בגויל) שיש מנהגי הדיוט שאין לסמוך עליהם – הדברים אמורים דווקא במקום שנהגו לעשות מחיצה